

دین سوزی معاصر

«نقدی بر مکاتب پلورالیسم، هرمنوتیک و مباحثی؛ چون قرآن
و تأثیر پذیری از فرهنگ زمانه، و من و تجربه‌ی نبوی و استمرار
آن، قرائت‌های انسانی از دین، مخاطب‌پذیری قرآن در مسائل علمی
و این جهانی، موقت یا دائم بودن احکام اسلام»

تألیف و تحقیق:

کمال روحانی

سرشناسه	روحانی، کمال، ۱۳۵۵
عنوان نام پدیدآور	دین‌سوزی معاصر: نقدی بر مکاتب پلورالیسم، هرمنوتیک و مباحثی چون قرآن و تأثیر از فرهنگ زمانه/تالیف و تحقیق کمال روحانی
مشخصات نشر	آراس، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	۲۹۹ص
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۸۵۶-۲۰-۰
فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه ص ۲۹۲-۲۹۸ و همچنین به صورت زیرنویس
موضوع	قرآن: تحقیق؛ وحی و الهام
موضوع	تاویل؛ کثرت‌گرایی مذهبی - اسلام؛ هرمنوتیک - جنبه‌های مذهبی
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۰ ۹۰۹۲۹۹/۲ BP۹۱
رده‌بندی دیویی	۲۹۷/۱۷۱
شماره کتابشناسی ملی	۲۰۹۵۲۲۲

شناسنامه کتاب

نام کتاب	دین‌سوزی معاصر
مؤلف	کمال روحانی
ناشر	آراس
تیراژ	۲۰۰۰ جلد
نوبت چاپ	اول ۱۳۹۰
قیمت	۵۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۸۵۶-۲۰-۰
مرکز بخش:	
ایران، سندج، پاساژ عزتی، بخش کتاب امام غزالی	
تلفن	۰۸۷۱ - ۲۲۵۶۱۰۰

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	پیشگفت مؤلف
فصل اول	
(پلورالیسم، کثرت باوری یا کثرت انگاری)	
۲۱	پلورالیسم، کثرت باوری یا کثرت انگاری
۲۵	تعریف پلورالیسم از دیدگاه علم لغت
۲۶	اصطلاح پلورالیسم
۲۷	سابقه‌ی تاریخی پلورالیسم یا کثرت گرایی
۲۹	نظریه‌ی جان هیک و بنیان‌های آن در تکثرگرایی
۳۰	نقد دیدگاه کانت و جان هیک
۳۱	علل پیدایش پلورالیسم در غرب
۳۱	۱. لیبرالیسم سیاسی و دینی
۳۲	۲. آموزه‌ی نجات
۳۲	دیدگاه‌های تقابلی با پلورالیسم
۳۳	۱. انحصارگرایی (exclusivism)
۳۳	۲. شمول گرایی (inclusivism)
۳۳	۳. انبطل گرایی
۳۳	پلورالیسم دینی
۳۴	اشکال مختلف پلورالیسم دینی
۳۶	پلورالیسم برون دینی از منظر اسلام
۴۳	۱. صراط در قرآن

۲. باطل شمردن عقاید و اعمال یهودیان و مسیحیان ۴۴
۳. جهانی بودن دین اسلام ۵۱
۴. اطاعت از دستورات رسول اسلام ۶۰
۵. استقامت بر دین ۶۲
- دلایل رد پلورالیسم به معنای غربی آن ۶۴
۱. استلزام تناقض ۶۴
۲. خودستیزی ۶۵
۳. استلزام شکاکیت دینی ۶۵
- پاسخ به شبهاتی در باب پلورالیسم ۶۶
- برابری ادیان در قرآن ۶۶
- معرفی انجیل و تورات به عنوان کتاب نور از جانب قرآن ۷۰
- آیا سعادت، فقط در اسلام است و دیگر ادیان، اهل شقاوتند؟ ۷۲
- دیدگاه مرحوم، احمد مفتی‌زاده در باب کفر و ایمان ۷۶
- اسلام و دیگر ادیان ۷۸
- پلورالیسم درون دینی ۸۰
- تسامح و مدارا در پلورالیسم درون دینی ۸۱

فصل دوم

(هرمنوتیک، تفسیر و تأویل)

- هرمنوتیک، تفسیر و تأویل (hermeneutic) ۸۷
- تعاریف هرمنوتیک ۸۸
- سابقه‌ی کاربرد واژه‌ی هرمنوتیک و اصطلاح آن ۸۸
- هرمنوتیک در اصطلاح ۸۹
- انواع هرمنوتیک ۹۰
۱. هرمنوتیک سنتی ۹۰

۹۰	۲. هرمنوتیک جدید
۹۱	قلمرو هرمنوتیک
۹۲	پیشینه‌ی هرمنوتیک یا تأویل در ادبیات و معارف دینی
۹۳	نمونه‌هایی از تأویل در ادب عرفانی
۹۴	نمونه‌هایی از تأویلات محی الدین ابن عربی
۹۵	انواع تأویل در نظر قدما
۹۶	تأویل در نظر ابن تیمیة
۹۶	هرمنوتیک فلسفی و متون دینی
۱۰۰	مقدمات و مقدمات تفسیر متن
	نقد دیدگاه شالیز مایر و هایدگر در هرمنوتیک فلسفی و مقدمات تفسیر
۱۰۱	

فصل سوم

(قرآن و فرهنگ زمانه و قرآنت‌های انسانی از دین)

۱۱۱	قرآن و فرهنگ زمانه و قرآنت‌های انسانی از دین در پرتو هرمنوتیک
۱۱۴	مبادی و آبشخورهای هرمنوتیک فلسفی در غرب و جهان اسلام
۱۱۶	ابوزید متون را به سه دسته تقسیم می‌کند
۱۱۶	متون تاریخی
۱۱۷	متون قابل تأویل
۱۱۷	متونی که خواننده را از معنا به مراد می‌رساند
۱۱۸	قرآن و فرهنگ عرب یا بازتاب فرهنگ زمانه در قرآن
۱۲۰	دلایل کسانی که معتقد به تأثیر فرهنگ زمان نزول در قرآن هستند
۱۲۲	زمینه‌های فرهنگی که از نظرگاه ابوزید و سروش به قرآن راه یافته است
۱۲۴	نقد دیدگاه ابوزید و دیگران
۱۲۸	نمونه‌هایی از فرهنگ آفرینی قرآن

۱. از لحاظ سیاسی ۱۲۸
۲. از لحاظ زناشویی ۱۲۸
۳. از نظر علمی ۱۲۹
۴. از نظر اقتصادی ۱۲۹
۵. از لحاظ خانوادگی ۱۲۹
۶. از نظرگاه اجتماعی ۱۳۰
۷. بعد تمدن‌سازی اسلام ۱۳۰
- آیا شرایط حاکم بر پیامبر، تولید‌کننده‌ی قرآن است؟! ۱۳۱
- پاسخ به شبهاتی درباره‌ی قرآن و تأثیر‌پذیری از فرهنگ زمان نزول ۱۳۷
- آیا بهره‌گیری قرآن از تشبیهات، نشانه‌ی تأثیر‌پذیری از فرهنگ اعراب است؟ ۱۳۷
- آیا آرزواندیشی پیامبر ﷺ و مردم، نسبت به باغ و بوستان، نشانه‌ی تأثیر‌پذیری از جغرافیای جزیره العرب است؟ ۱۳۹

فصل چهارم

(وحی و تجربه‌ی نبوی و استمرار آن در طول زمان)

- وحی یا تجربه‌ی دینی ۱۴۹
- وحی در جهان مسیحیت و تعاریف جدید از آن ۱۵۰
- علل پیدایش دیدگاه تجربه‌ی دینی به معنای جدید در جهان ۱۵۴
۱. شکست الهیات طبیعی ۱۵۴
۲. تعارض علم و دین ۱۵۴
۳. نقادی کتاب مقدس ۱۵۵
- وحی و سخن‌و حیانی در متون دینی اسلام ۱۵۷
- مفهوم وحی از دیدگاه متأهلان اسلامی ۱۵۸
۱. دیدگاه معتزله در باب وحی ۱۵۹

۲. دیدگاه اشاعره در مورد وحی ۱۶۰
۳. دیدگاه برخی از فلاسفه‌ی مسلمان در باب وحی ۱۶۰
۴. دیدگاه عرفانی ابن عربی ۱۶۱
۵. دیدگاه ابن کلاب در باب وحی ۱۶۲
- تفاوت وحی و الهام شاعرانه ۱۶۳
- دیدگاه نصر حامد ابوزید و دیگران در مورد وحی و تجربه دینی ۱۶۴
- دیدگاه دکتر سروش در باب وحی ۱۶۹
- خلاصه‌ی دیدگاه سروش درباره وحی ۱۷۲
- دیدگاه دکتر مجتهد شبستری در باب وحی ۱۷۳
- پیشینه‌ی دیدگاه شبستری، سروش و نصر حامد ابوزید ۱۷۷
- نقد دیدگاه ابوزید، سروش و شبستری در مورد وحی ۱۷۹
- نظریه‌ی انتساب کلمات قرآن به خداوند یا نبی ۱۸۱
۱. تفاوت الفاظ یا معنا ۱۸۲
۲. عدم تعجیل در خواندن قرآن: ۱۸۲
۳. در سوره‌ی قیامت آیات ۱۶ تا ۱۹ آمده است ۱۸۳
۴. در قرآن، بارها خداوند از خود با «نا» سخن گفته است ۱۸۴
۵. در قرآن، بارها نزول قرآن به خداوند نسبت داده شده است ۱۸۴
- ۶ «قُل» های قرآن ۱۸۵
۷. ملامت‌های قرآن ۱۸۵
۸. مسئولیت قرآن به عهده خداوند است ۱۸۶
۹. عربی بودن قرآن ۱۸۶
۱۰. تضمین صحت قرآن ۱۸۷
۱۱. اجماع مسلمانان ۱۸۷
۱۲. خلط بین قرآن و حدیث ۱۸۸
- پاسخ به شبهاتی در باب وحی ۱۸۸

- وحی و شریعت مُراوده‌ی پیامبر است نه خدا..... ۱۸۸
پیامبر، نقش محوری در تولید قرآن دارد..... ۱۹۳

فصل پنجم

(وحی و خطا پذیری آن در مسائل علمی و این جهانی)

- وحی و خطا پذیری آن در مسائل علمی و این جهانی ۱۹۹
تعارض‌های قرآن با علم روز و پاسخ به آنها..... ۲۰۳
۱. هفت آسمان..... ۲۰۳
نقد و بررسی هفت آسمان در قرآن..... ۲۰۳
ترکیب‌های عدد هفت..... ۲۰۸
۲ - خروج نطفه از میان صلب و ترائب..... ۲۱۲
مجاری و مخازن ساخت نطفه (اسپرم)..... ۲۱۳
۳. مسّ شیطان..... ۲۱۸
۴. قرآن و تأثیر پذیری از نجوم بطلمیوسی..... ۲۲۰
۵. فرو رفتن خورشید در چشمه‌ی کلّ آلود..... ۲۲۲
برخی از معجزات علمی قرآن..... ۲۲۴
خورشید فروزان و ماه تابان..... ۲۲۵
شب، کلّ کائنات را پوشانده است..... ۲۲۶
پیچیده شدن شب و روز بر هم..... ۲۳۰
پیدایش جهان (زمین و آسمان‌ها) از نظرگاه قرآن..... ۲۳۱
دیدگاه علم جدید درباره‌ی آفرینش جهان..... ۲۳۳
نظریه‌ی غباری چیست؟..... ۲۳۳
گسترش پیوسته‌ی جهان تا نابودی از نظرگاه قرآن..... ۲۳۴
گسترش پیوسته‌ی جهان تا نابودی از نظرگاه قرآن..... ۲۳۴
انفجار بزرگ و نابودی جهان از دیدگاه علم جدید..... ۲۳۷

۲۴۰	 بادهای بارور کننده‌ی ابرها
۲۴۱	 انواع ابرها در قرآن (ابرهای متراکم یا کومولو نیمبوس)
۲۴۲	 شرح نکات علمی آیه (مراحل سه گانه‌ی تشکیل ابرهای متراکم)
۲۴۴	 اثر ارتفاعات بر انسان
۲۴۶	 باران و آستن ساختن زمین
۲۴۸	 تعبیر روز در قرآن و عدم همخوانی آن با علم جدید

فصل ششم

(موقت یا دائم بودن احکام اسلام)

۲۵۳	 موقت یا دائم بودن احکام اسلام
۲۵۶	 واجب بودن پیروی از دستور شریعت
۲۵۷	 شایستگی ماندگاری شریعت
۲۵۸	 بخش ثوابت
۲۶۱	 بخش متغیرات

فصل هفتم

(قرآن، اسلام و پیامبر از منظر دانشمندان و متفکران غرب)

۲۶۵	 دیدگاه دانشمندان و متفکران غرب در مورد اسلام و قرآن
-----	---

فصل هشتم

فهرست‌ها: (نام‌ها، مکان‌ها، منابع و مآخذ)

۲۷۹	 فهرست اعلام (اشخاص و مکان‌ها)
۲۸۸	 فهرست کتاب‌ها، سایت‌ها، روزنامه‌ها، فصلنامه و مجلات
۲۹۲	 فهرست منابع و مآخذ



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشگفت مؤلف

خداوند! باز تو را سپاس به خاطر این همه نعمت و بی نهایت درود به خاطر آن همه لطف و کرم که به این کوچک ترین بندگانت، عطا فرمودی. در برابر دریای لطف و کرم، عاجزانه سر در پیش افکنده، با زبانی آغشته به گناه و قلبی آکنده از هوا، اما امیدوار، تو را سپاس می گویم و بدان امیدم که این بضاعت مُزجات و نقد بی مقدار را بپذیری و در روز رستاخیز آن را همراه گرد و خاک برخاسته از سُم اسباب اصحاب کبار و به آستان برسانی و در زیر پرچم اسلام و خوشحال در خدمت رسول خدا، محشور گردانی! آمین

و هم، کلامی دارم خدمت آقا و سرور کائنات، محمد عربی (ص) او که سفیر رحمت و زدایندهی زحمت است و هم پیام آور صلح و دوستی: یامحمد، از سرزمین گُردستان تا آستانِ مدینه بر تو درود می فرستم و سلام بی ریا و عاشقانهی مردمان خود را به درگاهت، روانه می دارم. یا محمد، از وقتی که به رسالت برخاستی، کور دلان، ناتوان از دیدن آفتاب رسالت بودند و هر دم تو را به چیزی متهم می ساختند و هر لحظه برای تو و یاران باوفایت اندیشه ای پلید در سر می پروراندند؛ گاه تو را کاهن و گاه، شاعر خطاب می کردند و چه بسیار تو را با جَنیان همراز می دانستند. علی رغم آن همه افترا و کارشکنی، باز

رسالت الهی تو گوش مزدوران جهان را پیچاند و ندای یکتا پرستی و خدا خواهی ات در قلبِ مظلومان و آزادگان، سرود صلح و شادی طنین انداز کرد.

یا محمد، از همان زمان تا کنون، همصدا با سرود صلح و آشتی دین اسلام، دنیا مداران کور دل و کینه توز از پای ننشسته اند و پیوسته به نقشه و شبهه افکنی مشغولند و پی در پی طرحی دیگر می زنند و نقشی دیگر رو می کنند.

یا محمد، یک مستحضرید، اگر در گذشته به عناوین مختلف در جبهه‌ی مقابل اسلام قرار می گرفتند، امروز به نامِ روشنفکری و نوگرایی به میدان تاخته، در صدد فریب اذهاند؟!

یا محمد، اینان چه زیبا سنگ اسلام خواهی بر سینه می زنند و چه بازیگوشانه افکار پلید را در ذهن و روان نوباوگان اسلام می چکانند.

یا محمد، اینان چه زیبا سخن می گویند و چه عناوین مختلفی را یدک می کشند و چه با ابهت، هوای نفس را بر باد می دهند؟!

یا محمد، اینان از مقامِ علامه و عالمی اسلامی بالاتر رفته اند و القابی دهن پُر کن؛ چون دکتر و اندیشمند و دگر اندیش را با خود یدک می کشند. یادم رفت خدمتتان بگویم: این بزرگواران به فلسفه‌ی غرب هم مسلطند و نظریات کانت و شلایر مایر و... را در چپته دارند و چه پُر طمطراق می خواهند به نام نوخواهی، سکولاریسم دین گریز غرب را به ذهن ما مسلمین تزریق کنند؟!

عجبا! یا محمد، گاهی یکی از این پیروان مؤمن، در مقابل این «ایسم» ها و تجدد خواهی ها به جدال برخاسته، با نصوص قرآن و

حدیث، پاسخی می‌گوید. هنوز حرف از دهندش خارج نشده، می‌گویند شما چه می‌گویید! گوینده‌ی این سخن، فلان اندیشمند غربی یا فلان دکتر و استاد دانشگاهی است، دیگر حرف‌تان درمقابل آن بزرگوار، ارجی ندارد!!

یا محمد، خلاصه‌ی کلام آن است که عده‌ای عجب علیه قرآن و دین و حیاتی اسلام و آموزه‌های آن، زوزه می‌کشند و که که می‌خواهند به ما مسلمانان، حالی کنند که دیگر قرآن و حدیث و آموزه‌های وحیانی را لب طاقچه بگذارید، فقط اگر خسته شدید و دل‌تان گرفت یا خواستید قوایی ببرید اشکالی ندارد توراتی از این قرآن بکنید و برای دنیای خود از عقل جمعی یا متخصصان ملت استفاده نمایید که دیگر نیازی به آموزه‌های هزار و چندی سال پیش ندارید؟! عجب! یا محمد! عجب! اینان خیال‌شان گرفته که چند متخصص لائیک صفت و منفعت پرست از خدای واحد و حکیم که آفریدگار همگان است، بهتر به منافع آگاهند؟!

یا محمد، دلم گرفته، خیلی هم بد گرفته، نمی‌دانم چرا برخی از مسلمین این‌گونه به دامن غرب افتاده‌اند و هرچه از آن جا می‌آید خیال می‌کنند گوهر شب‌چراغ و ضلای ناب است. اینان به جای واکاوی در متون مقدس اسلامی، کورکورانه به دنبال دین‌گریزان و دین‌ستیزان افتاده‌اند!

یا محمد، همین بلاد ما که کردستان باشد از قدیم یکی از سنگرهای دفاع از دین و اسلام بود و هم‌اکنون نیز از دره‌های محکم قرآن محسوب می‌شود ما متأسفانه نگشت شمار، کسانی پیدا شده‌اند

که با همان لقمه‌ی شیرین تجدد و به روز کردن دین اسلام، زوزه کشیده، در صدد تحریف اذهان برآمده‌اند... حال، بگذریم که سر رشته دراز است.

نگارش این کتاب، داستانی طولانی دارد. یکی دو سال قبل در یکی از سایت‌های اینترنتی مطالبی علیه دین و قرآن و آموزه‌ای آن منتشر شده بود و عده‌ای ناآگاهانه و گروهی هم مزورانه در صدد اشاعه و طرح آن مطالب در مجالس و محافل بودند. از آن‌جا که از قبل‌تر با این افکار نو تراوریده‌ی دوبار سر برکرده، آشنایی داشتیم، دوباره به پی‌گیری دقیق‌تر مطالب مطروح علاقه نشان دادیم و در لاک خودمان، پاسخ برخی از پرسش‌ها و شبه افکنی را پیدا کرده بودیم. القصه؛ شبی با استاد بزرگوار جناب آقای ملا محمد ملازاده - حفظه الله - که در این وادی کاسه و کوزه‌ای شکسته بود، هم‌کلام شدیم، ایشان بنده را به نوشتن مطالبی گرچه اندک، تشویق کردند تا پاسخی باشد به عقل‌گرایان به قول خودشان نوگرا!!

شش ماهی سپری شد و در طول این مدت به یادداشت برداری و تحقیق اقدام کردم اما انگیزه‌ای برای تدوین و بازخوانی نداشتم تا این‌که با پدر بزرگوارم به خاطر بیماری ایشان به تبریز مسافرت کردیم. در راه موضوع را با ایشان در میان نهادم و پاره‌ای از موضع‌گیری‌های این عقل‌گرایان دگر اندیش را خدمت‌شان عرض نمودم. پدر، فرمودند: باید به یادداشت‌های سامان دهی و به سهم خود، خدمتی جهادگونه عرضه کنی و به قول شاعر:

آب دریا را گر نتوان کشید هم به قدر تشنگی باید چشید

قبل از این که به نگارش بپردازم، باز در کارم دو دل بودم تا این که به یاد سخنی از یکی از نویسندگان به نام «لورن آیزلی» افتادم و کار خود را به مثابه‌ی آن پسر بچه‌ای که آیزلی دیده بود، دانستم و داستان این بود که:

می‌گویند: لورن آیزلی نویسنده هرگاه می‌خواست برای نوشتن الهام بگیرد به لب اقیانوس می‌رفت و آنجا قدم می‌زد. یک روز پسری را دید که در کنار ساحل می‌دود و چیزی به دریا می‌اندازد. آیزلی با عجله رفت و پرسید که چکار می‌کند؟ آن پسرک جواب داد: دارم ستاره‌های دریایی را که بر اثر پائین آمدن دریا بعد از مد در ساحل مانده‌اند جمع می‌کنم و به دریا می‌اندازم. آیزلی با حالت تعجب پرسید اما ساحل کیلومترها طول دارد و میلیون‌ها ستاره‌ی دریایی بر ساحل افتاده‌اند، تو که نمی‌توانی همه‌ی آن‌ها را به دریا بیندازی و سعی‌ات مؤثر نخواهد بود؟ آن پسرک درحالی که خم شده بود و یک ستاره‌ی دریایی را به دریا می‌انداخت، گفت: برای این یکی که مؤثر بود و توانستم او را نجات دهم، نه؟

من هم نگارش و تحقیق این کتاب را به کار همان جوانی تشبیه کردم که عزم خود را جزم کرده بود تا منفعل نباشد و ستاره‌هایی را به مقصد برساند. شاید کار ناچیز ما هم برای کسانی مفید و مؤثر باشد!

کتابی که - به لطف الهی - در اختیار خوانندگان عزیز قرار گرفته است از آن دست کتاب‌هایی است که موضوعی چالشی و فکری را دنبال می‌کند. موضوعی که امروزه نقل محافل نو اندیشی دینی و لائیکی است. در این تحقیق، سعی کرده‌ایم مطالب مطروح از

جانب این افراد را مورد بررسی و نقد قرار بدهیم و خواننده را به سر منزل مقصود برسانیم.

در نگارش کتاب، بنا بر آن گذاشته‌ایم با اطمینان و حوصله، پا پیش گذاشته، در عین ادب و متانت، موارد شبهه‌ای را به گونه‌ی نقد ببریم. این که تا چه اندازه موفق بوده‌ایم خدا می‌داند و شما خوانندگان عزیز.

خلاصه، هرچه هست، همین است و امید است که اگر خطایی در آن راه دارد - که محققاً راه دارد - به بزرگواری خود، ما را ببخشایید یا گوشزد کرده تا در چاپ‌های بعدی اصلاح گردد.

در پایان لازم است از برادران بزرگوار، آقایان کاک ملاً کمال بیروت زاده، کاک ملاً رحمان الحمدی از عمق جان و بُن دندان، تشکر کنم که سخاوتمندانه کتاب‌خانه‌های ارزشمند و پُربار خویش را در اختیار این جانب قرار دادند تا بتوانم از آن گنجینه‌های با ارزش، خوشه‌چینی نمایم.

الممد لله (بّ العالمین - کمال (رومانی) ۱۳۸۹/۱۲/۱

پیران شهر: فیابان شریعتی (جنب شهرداری)

همراه: ۰۹۱۴۱۶۸۹۵۱۴